

Rzemieślnicy i biznesmeni. Właściciele małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych

Data opublikowania: 26.08.2016

Zrecenzował(a) dr Emilia Konopska-Struś   Redakcja naukowa mgr Andrzej Klimczuk

Recenzowana książka jest obszernym, liczącym 486 stron zbiorowym opracowaniem. Praca składa się ze wstępu oraz 11 rozdziałów. Układ pracy jest logiczny, czytelnik krok po kroku zaznajamiany jest z różnymi aspektami związanymi z powstaniem i funkcjonowaniem klasy polskich przedsiębiorców prywatnych. W książce w sposób czytelny przedstawiono i omówiono wyniki badań przeprowadzonych w okresie od września 2010 do maja 2011 roku wśród właścicieli i współwłaścicieli małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Wybór problemu badawczego oraz jednostek badawczych należy uznać za właściwy i ważny z punktu widzenia zarówno praktyki gospodarczej jak i nauki. Już na samym wstępie podkreślono cel pracy: „...badania pozwolą rozszerzyć wiedzę o genezie klasy prywatnych przedsiębiorców sektora MŚP, zwłaszcza odnośnie do pochodzenia rodzinnego oraz zakorzenienia w środowisku prywatnej przedsiębiorczości pozarolniczej i rolniczej”. Jednocześnie przystępując do badań autorzy przyjęli założenie, że „podstawowe zasady mentalne, ukształtowane w środowisku socjalistycznej prywatnej inicjatywy, okażą się trwałe”, chociaż nie będzie to prosta kontynuacja „zakorzenionych” cech.

Zaproponowany cel badań oraz przyjęte założenia sprawiają, że opracowanie wpisuje się w nurt badań socjologiczno-ekonomicznych prowadzonych po 1989 roku, dotyczących kształtowania się klasy średniej w Polsce, a w szczególności średniej klasy prywatnych przedsiębiorców. Jest to obszar badawczy ważny dla funkcjonowania gospodarki, gdyż klasa średnia stanowi podstawowy czynnik stabilizacji społecznej i w konsekwencji uznawana jest za koło zamachowe rozwoju gospodarczego kraju.

Kluczowemu dla dalszych rozważań problemowi genealogii klasy przedsiębiorców prywatnych poświęcony został pierwszy rozdział książki. Należy się zgodzić z Juliuszem Gardawskim, iż średnia klasa przedsiębiorców ukształtowała się z trzech nurtów struktury społecznej: dawnej socjalistycznej inicjatywy prywatnej (rzemieślnicy), osób pełniących role zawodowe w państwowym sektorze gospodarki oraz menedżerów, kierowników i pracowników zajmujących w przedsiębiorstwach pozycje umożliwiające im przejmowanie zasobów tych przedsiębiorstw i tworzenie na tym gruncie własnych firm.

Pochodzenie przedsiębiorców rzutuje na ich postawy i w znacznej mierze determinuje ich zachowanie. Niniejsze stwierdzenie potwierdzają badania dotyczące kapitału społecznego. Wprawdzie poziom kapitału społecznego

okazał się wyższy niż zakładano, to jednak jego cechy odbiegają od nowoczesnych standardów. Spostrzeżenie to ma ważny wymiar praktyczny i winno stać się przedmiotem dalszych badań.

Na uwagę zasługuje także stwierdzenie, że rzemieślnicy reprezentujący starą inicjatywę prywatną nie odegrali głównej roli w tworzeniu się klasy przedsiębiorców prywatnych w okresie transformacji. J. Gardawski podkreśla ten fakt i tłumaczy to przede wszystkim mentalnością rzemieślników oraz ukształtowaną przez nich w latach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej tzw. „ostrożnie zaradną” postawą, brakiem skłonności do ryzyka oraz nieumiejętnością radzenia sobie z konkurencją w nowych warunkach gospodarki kapitalistycznej.

Rzemieślnicy tworzyli własny samorząd, byli zrzeszeni w cechach, z którymi się identyfikowali i które w pewnym stopniu chroniły ich interesy. Przemiany ustrojowe po 1989 roku spowodowały zasadnicze zmiany w funkcjonowaniu i organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła. Ustawa o działalności gospodarczej zniósła obowiązek zrzeszania się w cechach co spowodowało masowe występowanie z nich rzemieślników, którzy nie byli przygotowani mentalnie na to by zrzeszać się w nich dobrowolnie i w tym upatrywać szansy na przetrwanie w trudnych warunkach. Tylko niewielu rzemieślników pozostało w strukturach samorządu gospodarczego rzemiosła. Osoby te w dalszym ciągu pielęgnują swoją odrębność i nie identyfikują się z pojęciem biznesmena. Dla rzemieślnika ważne jest przywiązanie i identyfikacja z zawodem, fachowość, tradycja, a więc to wszystko, co składa się na tzw. etos pracy rzemieślniczej.

Poza dość szczegółowym przedstawieniem genealogii polskiej średniej klasy przedsiębiorców prywatnych, opracowanie porusza także zagadnienia teoretyczne dotyczące sektora MŚP w gospodarce. W rozdziale trzecim J. Gardawski przedstawił charakterystyki przedsiębiorstw wchodzących w skład tego sektora, sylwetki przedsiębiorców, wśród których wyróżniono przedsiębiorców „biznesmenów”, przedsiębiorców „spełnionych”, przedsiębiorców „paternalistów” oraz przedsiębiorców „sfrustrowanych”. Zaproponowany podział uznać należy za interesujący i mający ważne znaczenie dla innych rozważań.

Autor rozdziału uznał przedsiębiorców „spełnionych” (23,7% ogółu badanych) za „sytą elitę, dojrzałą frakcję klasy średniej stabilizującą tę klasę”. Jednocześnie z badań wynika, że grupa ta cechuje się ostrożnością i niechęcią do korzystania z kredytu. Powstały na podstawie powyższych cech wizerunek przedsiębiorcy „spełnionego” należy uwzględnić w dyskusji, której problem można sprowadzić do pytania dlaczego tak mało polskich przedsiębiorstw przechodzi z grupy MŚP do sektora firm dużych?

Jak już wcześniej wspomniano za szczególnie interesujący i ważny należy uznać rozdział czwarty monografii „Kapitał społeczny biznesu w społeczeństwie o niskim kapitale społecznym”. Należy podkreślić, że niski poziom kapitału społecznego był głównym powodem masowego występowania rzemieślników z cechów, skutkiem czego rzemiosło nie było zdolne do stworzenia grupy interesu, a tylko wspólne działanie mogło zapewnić rzemiosłu silną pozycję w strukturach gospodarczych kraju. Z przeprowadzonych badań wynika, że sieci współdziałania angażują od jednej czwartej do jednej trzeciej przedsiębiorców, niestety w dalszym ciągu występuje duża niechęć (60%) do członkostwa w jakichkolwiek organizacjach.

Należy także wskazać, że praca przedstawia miejsce sektora MŚP w społeczeństwie. W rozdziale piątym podjęta została próba przyporządkowania przedsiębiorców do określonej klasy społecznej i mimo iż, jak podkreśla J.

Gardawski sami przedsiębiorcy rzadko określają siebie terminem „klasa średnia”, należy zwrócić uwagę, że badania jednak wskazują, że jest im do tej klasy najbliżej.

W dalszej części pracy poruszane są również kwestie dotyczące postawy przedsiębiorców wobec prawa, oceny warunków prowadzenia działalności gospodarczej (Jacek Męcina) oraz kultury organizacyjnej MŚP (Jan Czarzasty) a także preferencji politycznych (Jerzy Bartkowski). Z wyników badań przedstawionych w pracy wynika, że wciąż spora część przedsiębiorców prywatnych jest zdania, że państwo niedostatecznie chroni pracodawców i omijanie, a nawet łamanie prawa jest niekiedy uzasadnione.

Niestety nie ma w pracy odniesienia do perspektyw rozwoju polskiej klasy przedsiębiorców prywatnych. Wydaje się to szczególnie istotne w kontekście tytułu pracy „Rzemieślnicy i biznesmeni”. Nasuwa się bowiem pytanie: Jak długo jeszcze rzemiosło ma szanse w przyszłości zachować swoją odrębność w grupie przedsiębiorców prywatnych?

Konkluzja

Recenzowaną książkę oceniam bardzo wysoko. Szkoda tylko, że nie wszystkie rozdziały zaopatrzone zostały we wnioski końcowe porządkujące wywód.

Stosowana metodologia, jak i sposób analiz, prezentacji poglądów oraz wnioskowania są różne w poszczególnych rozdziałach, co może utrudniać odbiór książki przez szersze grono czytelników.

Jednak podkreślić należy, że zamieszczone powyżej uwagi w żadnym stopniu nie wpływają na jakość pracy. Książka stanowi istotne kompendium wiedzy na temat polskiej średniej klasy prywatnych przedsiębiorców – ich genealogii, charakterystyki, postaw społecznych a nawet sympatii politycznych.

Sposób cytowania:

dr Emilia Konopska-Struś: Recenzja: Julisz Gardawski: Rzemieślnicy i biznesmeni. Właściciele małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych, 2014, w: <https://www.pol-int.org/pl/publikacje/rzemieslnicy-i-biznesmeni-wlasciciele-malych-i-srednich#r4898>.

<https://www.pol-int.org/pl/publikacje/rzemieslnicy-i-biznesmeni-wlasciciele-malych-i-srednich?j5Q6rewycZ5HtUDXTWpx7UZE=1&r=4898>